

Tōu kaha whaimuri i te pāmamaetanga

Whaimuri i te pāmamaetanga, kāore kore ka rongu koe i te pōkeka me te tāmitanga.

Whaimuri i te pāmamaetanga, mo ngā tāngata tōtika e tāmia ana, inā o rātau hoa me o rātau whānau, otira, ērā e mahi ana i roto i ngā rātonga kawē āwhina tae atu ki te hāpori whānui, kāore kore kei te rongu rātau i te pōkeka me te tāmitanga. Ākene ka uaua te whaimoe, ka āmaimai, ka hoha, ka māharahara ka mutunga kore ngā whakaahua-ā-hinengaro pāmamae. Ētahi wā, ka puta ā tinana ngā tāmitanga, pēnei i te āmaimai, te mōniana, te tumeke ohore, te anini māhunga, te kukū o ngā io me te hēmanawa hoki.

Ēnei tohu tūāhuatanga, he tohu māori whaimuri i te pāmamaetanga, otirā, ki te nuinga o ngā tāngata, ka hipa i roto i ngā rangi me nga wiki poto rānei.

Ngā kōrero e whai ake nei ko ngā mahi 'kia kaha ake ki te mahi' ngā mahi 'kaua e mahi'.

Kia kaha ake ki te:

1. **Haerere ki ngā wāhi haumarū hei whakaruruhau mou** i te nuinga o ngā wā ka wātea ana koe.
2. **Kōrero-ā-ngākau ki a koe anō, he māori tēnei āhua, ehara i te āhua tauhou, ka makere haere nga pōraruru,** kaua e mataku
3. **Toro atu ki o kaitautoko** – to hoa me to whānau, ōu hoa, hoa mahi – te whakawhiti kōrero, whakaaro me te tautoko ētahi ake he rongoa rangatira ki te huarahi whaioranga.
4. **Noho ki ngā mahi e mahia ana e koe ia rā ia rā** – ngā wā o te kai, te moe, te korikori tinana, arā atu arā atu.
5. **Whakatinana** – haere ki te mahi, mahi pārekareka, whakawhanaungatanga wāenga ōu whānau, ōu hoa arā atu arā atu, kāore kore ka taea ki te karo i ngā tāmitanga, inā, hei rongoa āwhina hoki.

Heoi anō, mehemea kei te piki haere te pāmamae, kei te puta ētahi āhuatanga māharahara – kei te whakaaro koe kei te heke haere to kaha – haere moata ki te kimi āwhina, kimi tautoko mai ngā kaiwhakamahereora. Ko to rata (tākuta) te timatanga pai, inā, hei āwhi i a koe ki te whakatau i te mate tāmitanga, manawapā, taumahatanga e pā ana ki to oranga, ka taea e koe ki te waea, ki te kuputuhi rānei ki te nama 1-7-3-7 kore utu i ngā wā katoa, ahakoa te hāora, ahakoa te rā rānei, ki te kōrero ki tētahi kaiwhakamahereora.

Kauā e mahi:

1. **Kāore he oranga ki te whakaauau kōrero i ngā tūāhuatanga o ngā pāmamaetanga, na te mea, kua kitea ka piki haere te pāmamaetanga,** otirā, ka takaroa te whaioranga o te tangata. He momo āwhina te ariā, engari, kauā e whakaauau korero i ngā mea i tūponotia, i ngā āmiki, i ōu titiro, arā atu.
2. **Ki te kōrero mo ake tonu ki ngā tūponotanga, kāore he āwhina i roto i tērā,** ka piki hāere te pāmamaetanga. Kei te whakaatu whānui ana te hunga pāpāho, pukamata, arā atu, i ngā

tuponotanga o ngā pāmamaetanga, kāore he oranga ki te whaiwāhi nui ki te whakapau wā ki te pānui, whakarongo ki ngā tuponotanga. Whakawetoa te pukamata, mātaki i te kawepūrongo i ngā wā aua ki a koe. Mēnā kei te mātaki koe i te kawepūrongo i ngā wā aua, ā, ka rongō koe i te pāmamae, whakawetoa te kawepūrongo, inā, haere ki te whakataa, ki tētahi mahi pārekareka rānei.

3. **He pai ki te kore koe e whakarite kaupapa rangatira i te wā kei te noho pāmamae koe.** Whakatōroahia ngā kaupapa rangatira kia whaioranga rānō koe.

Te tāmitanga i ngā wā āmuri i te matehanga o tētahi tau – tētahi o te whānau, he hoa rānei.

Mo ērā tāngata kua pā te ringa o aitua ki runga i tētahi o to rātau whānau, hoa rānei, ngā mihi me ngā whakaaro aroha ki a koutou mai ngā tāngata katoa o Aotearoa.

Kāore e kore kei te rongo koe i te ara rua o te tūmahi wheako me te tāmitanga. He rerekē te pāmamaetanga ki te tāmitanga, engari, haere tahi ana ka matatini ngā whakaaro-ā-hinengaro me ngā whakaaro-ā-ngākau. Ka kitea noa te āhua o te whakaaro mutunga kore pēnei i te “He aha ai i tūpono tēnei mate weriweri?”, “He aha ai i kore e taea ki te karo?”, “He aha te taumahatanga i pā ki runga ki tāku tau?” me “He aha te pūtake, te tikanga o tēnei pāmamaetanga?”. Ākene ka whakamātautau koe i ōu ake whakapono.

Ka kitea noa e koe te whānui me te rerekē o ōu whakaaro-ā-ngākau.

Ka kitea noa te whānui o ngā whakaaro-ā-ngākau mai te matakerekere me te rongo koe i te mariko, ki te pukuriri, ki te tāmitanga me te pouritanga, ki te koretake. Ākene ka rongo koe i te hara na te mea i ora koe engari kāore to tau i ora, ka whakapae koe i a koe anō na to koretake ki te tiaki i to tau. Kāore kore ka uaua mōu ki te whaimoe, ka maunu mai ētahi, me te mea kāore kore ka rongo koe i te whānuitanga o ētahi tohu māuiui-ā-tinana. Ka taumaha to uma – inā “te whatinga o tōu manawa” – ka kitea noa tēnei tohu tāmitanga.

Ki te kawē kaupapa āmuri i te mate pāmamae, he uaua ki te katoa

Ki te kawē kaupapa āmuri i te mate pāmamae, he uaua ki te katoa. Ngā kōrero whānui kei runga nei hei āwhina. Kei te mōhio mātau he tino waiwai te āwhina o ētahi, nō reira, whakataa i ngā wā tika mōu, engari, me toro mātika koe ki ōu whānau me ōu hoa kāore i te pāngia e te mate tāmitanga, me tou tuwhera ki te whiwhi āwhina, tautoko hoki.

He kawa tikanga ta te tāmitanga, mā te wā ka māroha i roto i ngā marama, inā ētahi wā i ngā tau, engari, te rerenga o te wā ka ngāwari haere. Ko te mea nui, kauā e wareware he tikanga tino tuakiri ki ia tangata – ka pā te tāmitanga ki te katoa, mai te oranga o te tangata, engari, kei tēnā, kei tēnā tōna tuakiri mātau-ā-wheako.

Me noho tuturu ki ou whakapono, ahakoa he aha tērā, me o karakia, he momo āwhina, he whakahaumarua hoki – ahakoa ka noho koe ki te patapatai i tou whakapono – “He aha ai i pēnei te tūpono?”.

Waea korero, tuku kuputuhi rānei mo tahi āwhina ki te whakatau i te mate tāmitanga, manawapā, taumahatanga e pā ana ki to oranga, ki te nama 1-3-7-3 kore utu i ngā wā katoa, ahakoa te hāora, ahakoa te rā rānei, ki te kōrero ki tētahi kaiwhakamahereora.

He kōrero hei awhi i o tamariki āmuri i te pāmamaetanga.

He rērekē te rongō o te tamariki i te pāmamae ki te rongō o te pakeke.

He rērekē te rongō o te tamariki i te pāmamae ki te rongō o te pakeke – ka maunuwara, ka pihipoho rānei ngā whanonga, ka manawapā, ka piritata, ka rangirua ngā whakaaro otirā, ka kitea i roto i a rātau pikitia, haututu rānei, ka mateoho, mate kuku, mate ā tinana rānei, pēnei i te matepuku i te ānini o te māhunga.

Pēnei i te pakeke, te nuinga o ngā tamariki ka ora pai i runga i te aroha me te tautoko mai ēra kei o rātau taha.

Ngā mātua, ngā kaitiaki tamariki, ko koutou ka mōhio taketake ki a koutou tamariki, me ngā huarahi tika rawa atu mo rātau.

Anei ētahi rārangi kōrero hei tautoko i a koe, ki te ārahi tika, ki te whakatūpatō i te tamaiti e tāmihia ana.

KIA KAHA AKE KI TE:

Tahi: Whakamanawahia rātau kei te haumarū, kua mutu nga rarū

Rua: Whakahauhia ki te kōrero mo o rātau whakaaro ngākau ki ngā āhuetanga i pā ki runga i a rātau

Toru: Kī atu ki a rātau ka āhei rātau ki te patapatai, inā, whakautuhia i roto i te reo mātau o te pakeketanga o te tamaiti, me pono o kōrero, engari, me karo i ngā kōrero pāmamae.

Whā: Kī atu ki a rātau, kāre he āwangawanga mēnā ka matakū, i te āwangawanga, inā, mā te kōrero ki tētahi atu ka whai oranga, ka hiki te wairua.

Rima: Me mārāma, ka māniana te moe, ka kōioio, ka mīmīa te moenga – me āta mānawanawa me whakamanawahia mehemea ka pā mai anō tēnei rarū, mā te manaakitanga me te tautoko ka hipa tē āhua nei.

Ono: Me nui ake te tuku aroha me te āta atawhai i o tamariki

Whitu: Maumahara, ka titiro ngā tamariki ki o rātau mātua ki te whakatau i te mauri, me te wairua, otirā, kia mōhio rātau me pēhea te whakautu ēnei tūāhuetanga. Whakamanawahia, whakapā atu kei te pāmamae hoki kōru, heoi anō, ka puta tātau kit e hoho tauano koe, engari, kii atu, kei te mohio koe ka mauri ora koutou katoa.

Waru: Kia mau tonu ai ki ngā ritenga ā whānau - te wā o te kai, o te moe, me ērā atu āhua – arahina ki te hāere ki waho ki te tākaro, ki ngā papatākaro hoki.

Iwa: Heoi anō, mehemea kei te hiki ake te pāmamae o te tamaiti, ā, kei te puta ētahi āhuetanga māharahara – kei te tino kaha te noho tahana, kei te hiki ake matakutanga rānei, – me moata te kimi āwhina. Ko tō rata (tākuta) te timatanga pai, heoi anō me waea, tuku kuputuhi rānei mo tahi āwhina ki te whakatau i te mate tāmītanga, manawapā, taumahatanga e pā ana ki to oranga, ki te nama 1-7-3-7 kore utu i ngā wā katoa, ahakoa te hāora, ahakoa te rā rānei, ki te kōrero ki tētahi kaiwhakamahereora.

KAUĀ E:

Tahi: Kāore he oranga ki te whakaauau kōrero noa iho i ngā tūāhuatanga o ngā pāmamaetanga. Ka manawarū, ka matakū rānei ngā tamariki, ana ka nui ake o rātau hiahia ki te āmiki kōrero ki te whakaputa mātau ā-wheako

Rua: Mehemea ka whakaauau kōrero rātau, me kaha ki te whakahoki ki te arotahi i nga whakaaro inā, kii atu, he weriwere ngā mamae nei, kāore kore kei te rongō koe i te pāpōuri, te matakū rānei. Kei te pēhea koe?

Toru: Kauā e kii atu, “kāti te āwangawanga”. “kāti te pāpōuri” rānei – ahakoa he tika te hiahia ki te karō i o rātau mamae, o rātau matakū rānei, me kaha tonu ki te tautoko i a rātau ki te whakahuanga o rātau ake whakaaro.

Whā: Āta kaikaha ki te karo, he mahi tika anō tēra mo te mātua, engari, kia noho mauri tau te tamaiti, me āwhinahia ki te titiro ki ētahi ake mahi pārekareka, pēnei ki te hāere ki te papatākaro, ki te tākaro ki waho i te taha o ētahi hoa. Ka rongohia e rātau te haumarū anō o tō rātau ao, tō rātau oranga hoki.

Te Tāmitanga o te tamariki mai i te matehanga o tetahi hoa, tētahi o te whānau rānei.

Rite ki te pāmamaetanga, he rerekē te āhua ki te tāmitanga o te pakeke ki tērā o te tamaiti, me te aro hoki ki ngā tau pakeke o te tamaiti. Ka mate ana he pakeke, ka hōhonu ake te pamamae o te tamaiti.

Ngā whakapono o te tamariki e pā ana ki te mate ka rerekē haere i tōna pakeketanga

Ka kitea e ngā kōhungahunga he wā poto noa iho – kei te moe noa iho te tangata, ēngari, ka oho mai. Ngā tamariki kura tuatahi ka tīmata ki te whakaaro pakeke, engari, kāore e pōhēhē ka pā tēnei mamae ki runga i a rātau, otirā, ki ngā tāngata e mōhio ana rātau.

Kāore ngā tamariki e mōhio ana ki ngā kupu tika ki te whakaputa o rātau whakaaro-ā-ngākau, inā, kei te pēhea rātau.

Ētahi wā, kāore ngā tamariki e mōhio ki ngā kupu tika ki te whakaputa o rātau whakaaro-ā-ngākau, nō reira, ka whakaputa ā-tinana anake – ka maunu, ka whakakeke, ka kōioio, ka kore e hiahia ki te hāere ki te kura, arā atu arā atu. Te āhua o te tamariki, ka tangi ohore ia wā, ētahi wā ka noho mauritau te āhua tae atu ki te maurimate te āhua me te whakaaau o tēnei āhua.

Me kaha koe ki te āta mānawanawa

Me kaha koe ki te āta mānawanawa, ki te mātaki i o rātau whakaaro-a-tinana me te kōrero ki a rātau mo ēnei āhuatanga.

Ē ai ki te pāmamae, he whakaaro māori ki te tiaki i to tamaiti mai tēnei momo mamae, engari, kāore e puta he hua orange. Kei te titiro te tamariki ki ngā pākeke ki te ako me pehea te whakatinana whakaaro, no reira, ko ngā pū kōrero hei awahi i a rātau, me pātai koe - kei te pēhea rātau, he aha o rātau pātai me te whakamārama i roto i ngā kupu ōrite ana ki te pakeke o te tamaiti.

Whakawhiti kōrero mai ōu ake pouritanga ki te whakaatu ka taea e ia ki te noho mauritau, mauriora.

He pai ki te whakamahi kupu ngāwari kia mārama te tamaiti ki te āhua o te hemo ana o te tangata.

Me karo i te whakamahi kupu māharahara pēnei i te “kua moe mo ake” inā, “kua pāhemo, kua hipa”.

Ka kitea noa ngā tamariki e pāmamae ana ki te tino pupuri, mau kaha i roto i ngā wā e manawapā e matakū ana.

Ka kitea noa ngā tamariki e pāmamae ana ki te tino pupuri, mau kaha i roto i ngā wā e manawapā e matakū ana i runga i te whakaaro kei hemo anō ētahi ake tāngata e tata ana ki a rātau.

Kāore kore, mai ēnei whakaaro, ka kitea noa ngā mate tinana e puta mai ana, pēnei te matepuku, matemāhunga, me te rerekē o ngā wā moe. Me whakamanawa, poipoi kia noho mauritau, mauriora rātau i runga i te aroha.

Ngā kōrero hei āwhina

Ngā kōrero āwhina i runga nei, hei awahi hei tautoko i to tamaiti i te wā o te pāpōuri o te mate pāmamae hoki. He tino pai kia haere tonu ngā mahi ia rā ia rā, te whakamanawa i a rātau ki te tākaro, me te whakaputa whakaaro-ā-pikitia hoki.

He pai hoki ki te kōrero ki to rātau kaiako me te kura, kia mōhio rātau he aha ngā āhuetanga kua pā ki runga i to tamaiti, mai reira ka kaha koe ki te whakaae waenga te Kaiako me te kura, me pehea te tautoko i to tamaiti, otirā, me pehea te whakawhiti kōrero ki te taha o ōna hoakura, me te māhere whakarite tikanga mehemea ka pāmamae, ka pāpōuri rānei to tamaiti i te wā o te kura.

Orite ki te pakeke, he nui ngā marama ka rongohia te pāmamae, ko ngā rongoa nui rawa atu, ko te aroha, te noho pūmau me te manaaki i to tamaiti ki te whakamanawa ōna whakaaro, whakawhiti kōrero mai tōna ao tamariki kia mārama ia, kia rongohia te hauora.

Ki te whiwhi āwhina mo te pāmamae, tāmitanga, manawapā me ngā mate hauora hinengaro, waea mai, tuku kuputuhi rānei ki 1-7-3-7 kore utu i ngā wā katoa, ahakoa te hāora, ahakoa te rā rānei, ki te kōrero ki tētahi kaiwhakamahereora.